

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2021, 5(4): 2666-2682.

DOI: [10.26677/TR1010.2021.892](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.892)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Doğa Temelli Turizme Katılan Bireylerin Çevre Yaklaşımlarının İncelenmesi

Dr. Öğr. Üyesi Dönüş ÇİÇEK, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Meslek Yüksekokulu, Eskişehir,
e-posta: dcicek@anadolu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3690-4442>

Arş. Gör. Dr. Erdem KORKMAZ, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Meslek Yüksekokulu,
Eskişehir, e-posta: erdemkorkmaz@anadolu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7056-1805>

Öz

Bu araştırmanın amacı doğa turizmine katılan bireylerin çevre yaklaşımlarının (insan ve çevre merkezilik) "Yeni Ekolojik Paradigma" (*New Ecological Paradigm*) ölçeği kullanılarak incelenmesi ve doğa turistlerinin hangi tür doğa temelli turizm çeşidini daha çok tercih ettiklerinin belirlenmesidir. Nicel yöntemle gerçekleştirilen çalışmada veriler anket aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın evrenini doğa temelli turizm faaliyetlerine katılan bireyler oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme yöntemiyle toplamda 285 katılımcıya ulaşılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, frekans, yüzde, faktör analizi, Varyans (Anova) Analizi ve t testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda dört boyut (istisna olmamak, ekolojik kriz, doğanın dengesi ve insan hakimiyeti) elde edilmiştir. Katılımcıların çevre yaklaşımlarının ortalamaları 4,13 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak doğa temelli turizme katılan bireylerin çevre merkezli yaklaşıma sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca katılımcıların çevre yaklaşımlarının cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre farklılık göstermediği, yaş, eğitim düzeyi ve katılım durumuna göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğa Temelli Turizm, Çevre Merkezli Yaklaşım, İnsan Merkezli Yaklaşım.

Makale Gönderme Tarihi: 22.09.2021

Makale Kabul Tarihi: 05.12.2021

Önerilen Atıf:

Çiçek, D. ve Korkmaz, E. (2021). Doğa Temelli Turizme Katılan Bireylerin Çevre Yaklaşımlarının İncelenmesi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(4): 2666-2682.

© 2021 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2021, 5(4): 2666-2682.

DOI: [10.26677/TR1010.2021.892](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.892)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

Reviewing Nature-Based Tourism Participants' Environmental Attitudes

Assistant Prof. Dr. Dönüş ÇİÇEK, Anadolu University, Eskişehir Vocational School, Eskişehir, e-mail: dcicek@anadolu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3690-4442>

Dr. Erdem KORKMAZ, Anadolu University, Eskişehir Vocational School, Eskişehir, e-mail: erdemkorkmaz@anadolu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7056-1805>

Abstract

The aim of this research is to investigate the environmental paradigm (human or nature oriented) of nature-based tourism participants by using New Ecological Paradigm and to determine the most preferred nature-based tourism type. Questionnaire method was utilized on this quantitative research. The population of the research includes the participants of nature-based tourism. The sample size is 285 participants by using convenience sampling method. Data was analyzed by descriptive statistics, exploratory and confirmatory factor analysis, variance analysis (anova) and t test. Results of the study show that scale has four dimensions and mean value of the participants is 4,13. According to the results, nature-based tourism participants have relatively high nature-based attitude. Moreover, participants do not vary according to their gender and marital status but have different attitudes according to their age, education level and participation status.

Keywords: Nature-Based Tourism, Environmental Attitude, Human-Oriented Attitude.

Received: 22.09.2021

Accepted: 05.12.2021

Suggested Citation:

Çiçek, D. and Korkmaz, E. (2021). Reviewing Nature-Based Tourism Participants' Environmental Attitudes, *Journal of Turkish Tourism Research*, 5(4): 2666-2682.

© 2021 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Çevre, bir canlı organizmayı ya da bir canlı topluluğunu yaşam boyunca etkileyen canlı ve cansız faktörlerden oluşur (Yücel ve Morgil, 1998). Çevreyi insanın varlığının zorunlu koşulu olarak değerlendiren Erdoğan (2003), insanın biyolojik varlık olarak çevrenin bir ürünü olduğunu ve çevreyle sürekli etkileşim içerisinde bulunduğunu belirtir. Birbirleri ile sürekli etkileşimde bulunan insan ve çevre arasındaki ilişkinin tarihine bakıldığında, özellikle 17. yüzyılda başlayan sanayileşmeyle birlikte, çevreye insan tarafından yapılan müdahalelerin olumsuz etkiler meydana getirdiği bunun sonucunda bütün dünyayı ilgilendiren farklı çevre sorunlarının (iklim değişikliği, yeşil alanların azalması, deniz, göl ve akarsuların kirlenmesi, çölleşme, vb.) ortaya çıktığı söylenebilir (Karaca, 2007). Bu çevre sorunlarının anlaşılmasıyla birlikte çevresel duyarlılık konusu tartışılmaya başlanır, insanların çevreye karşı anlayışlarında bir değişim yaşanarak insan merkezli yaklaşımdan (*anthropocentrism*), doğa-çevre merkezli (*ecocentrism*) yaklaşıma doğru bir dönüşüm gerçekleşir (Konak, 2010; Eryılmaz, 2017; Tuna, 2018).

Temel arz faktörlerinden biri çevre olan turizm faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin anlaşılması ve turizmin sürekliliğinin sağlanmasında turizm amaçlı kullanılan kaynakların korunması gerekliliğinin farkına varılmasıyla birlikte turizmde “sürdürülebilirlik” konusu gündeme gelmiştir (Erdoğan, 2008). Diğer taraftan çevre konusunda farkındalığın artmasıyla birlikte turizm talebinde de bir değişim başlamış, bu değişimin sonucunda doğal olarak turizm arzı da buna göre şekillenmiş, çevrenin kullanılmasında korumayı da öngören, çevresel duyarlılıkla ele alınan farklı turizm çeşitleri ortaya çıkmıştır (Kahraman ve Türkay, 2012). Doğa temelli turizm de bu turizm çeşitlerinden biridir. Doğa temelli turizmin çevre dostu uygulamaları desteklediği ve sürdürülebilirliği temel alan aktivitelere dayandığı dolayısıyla ekosistemin korunması adına önemli bir role sahip olduğu söylenebilir (Mehmetoğlu, 2005; Lewis ve Fok, 2014). Ancak turizm sektörünün büyümesine bağlı olarak doğanın korunması ile turizmin geliştirilmesi arasında bir çatışmanın ortaya çıktığı (Somuncu, 2004; Lewis ve Fok, 2014), bazı doğa temelli faaliyetlerin (dağcılık, kamp vb.) kirliliğe neden olduğu dolayısıyla da doğal ortama zarar verdiği yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur (Farrell vd., 2001; Somuncu, 2004). Bu nedenle turistlerin çevre yaklaşımlarının/tutumlarının daha iyi anlaşılması bir ön koşul olmakla birlikte doğa temelli turizme katılan bireylerin çevreyle ilgili dünya görüşleri bu turizm çeşitlerinin bilinçli uygulanması ve sürdürülebilir olması açısından önemlidir. Diğer taraftan turistlerin çevreye karşı yaklaşımlarının iyi anlaşılması, rekabetin kuvvetli olduğu turizm sektöründe, turizmde uygun bir pazarlama stratejisinin geliştirilmesi açısından da önem arz etmektedir (Grbac vd., 2013).

Hoşgör ve arkadaşları (2015) insanların çevreyle ilgili davranışlarının anlaşılmasında geçerli ve güvenli bir şekilde çevreye yönelik yaklaşımlarının ölçülmesinin önemli olduğunu ifade etmektedirler. Bu bağlamda literatürde çevre ile ilgili tutum ve çevre duyarlılığının ölçülmesi konusunda gerçekleştirilen çalışmalarda yaygın olarak “Yeni Ekolojik Paradigma” (*New Ecological Paradigm*) ölçeğinin kullanıldığı görülmektedir (Dunlap, 2008; Grbac vd., 2013; Bernstein ve Szuster, 2018). Bu düşünceden hareketle araştırmada doğa temelli turizme katılan bireylerin çevre yaklaşımlarının (insan ve çevre merkezilik) Yeni Ekolojik Paradigma ölçeği kullanılarak incelenmesi amaçlanmıştır. Turizm araştırmalarında turistlerin çevreye yönelik yaklaşımlarının genellikle sürdürülebilir turizm, ekoturizm ve doğa temelli turizm ile ilişkisi üzerinden incelendiği (Grbac vd., 2013), ancak ulusal literatürde az sayıda Yeni Ekolojik Paradigma ölçeği kullanıldığı söylenebilir. Bu nedenle çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yeni Ekolojik Paradigma

Çevreye ilişkin yaklaşımlar/tutumlar insanların doğal çevre konusundaki anlayışları ve doğaya bakış açıları ile oluşmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde çevreye yönelik yaklaşımların insan merkezli ve doğa/çevre merkezli yaklaşım olmak üzere iki temel yaklaşım çerçevesinde değerlendirildiği söylenebilir (Akgül vd., 2017). İnsan merkezli yaklaşım, bu sistemde var olan en önemli şeyin insan olduğu, insan dışında kalan her şeyin insana hizmet etmek için var olduğu görüşünü savunur ve doğayı bir varlık olarak algılar (Akgül vd., 2017). Bu yaklaşıma sahip bireyler açısından doğa, insanın refahı açısından önemlidir. Yeni Ekolojik Paradigma da insan merkezli yaklaşımın aksine merkezde çevre yer almakta ve doğada yer alan bütün canlılar ile insanların eşit olduğuna vurgu yapılmaktadır. İnsan merkezli yaklaşımın neden olduğu çevre sorunlarına bir çözüm olarak ortaya konulan ve insanın ekolojik kısıtlamalardan muaf olmadığı düşüncesini ifade eden bu yaklaşım (Catton ve Dunlap, 1980; Konak, 2010; Tuna, 2018) bütün canlılar arasında bir denge olduğunu, insanın doğa ile uyumlu, doğanın dengesine zarar vermeden yaşaması gerektiğini savunur. Doğa merkezli olan yeni ekolojik paradigma anlayışına sahip bireyler, doğadaki tüm varlıkların eşit değere sahip olduğunu, hiçbirinin birbirinden üstün olmadığını, doğadaki tüm canlıların doğanın bir parçası olduğunu kabul ederler (Tuna, 2018). Bu yaklaşımda doğanın büyük bir aile olarak düşünülmesi ve bireyin doğayı kendi benliği gibi algılaması, onu bir bütün olarak görmesi gerektiği belirtilir (Watt, 1970; Glendinning, 1994'den akt: Akgül vd., 2017). Doğanın kendi başına var olma hakkı olduğu (Tuna, 2018) kabulüne dayalı bu yaklaşıma sahip bireyler, insanın kendi çıkarlarını gözetmeden doğanın korunması gerektiğine inanmakta ve buna göre davranış sergilemektedir (Bektaş ve Şirin, 2018).

İnsanın doğaya karşı yaklaşımı araştırmacılar tarafından uzun süredir çalışma konusu olmuş ve insanların çevre üzerindeki etkilerinin gerçeğe yakın şekilde ölçülebilmesi temel ölçüt olmuştur (Günden ve Miran, 2008). Bu bağlamda insanların doğal çevre yaklaşımlarını ölçmek için literatürde sıklıkla kullanılan Yeni Ekolojik Paradigma ölçeğinin güvenilir ölçeklerden biri olduğu belirtilmektedir (Stern vd., 1995; Dunlap, 2008). Ölçeğin kuramsal boyutu beş alt gruba (doğanın dengesi, ekolojik kriz, istisna olmamak, büyüme sınırları, insan hakimiyeti) ayrılmaktadır. Bu boyutlar şu şekilde açıklanmaktadır (Demirtaş ve Tapkı, 2016): *Doğanın dengesi*; insan faaliyetlerinin doğanın dengesi üzerinde etkili olduğuna dair inançları ifade ederken, *ekolojik kriz*; insanların fiziksel olarak çevreye zarar verdiğine olan inançları ifade etmektedir. *İstisna olmamak*; insanların doğanın kısıtlamalarından muaf olmadığına, *büyüme sınırları*; yeryüzü kaynaklarının sınırlı olduğuna, *insan hakimiyeti* ise insanın doğadan üstün olduğuna bu nedenle çevreyi kontrol etme ve değiştirme hakkına sahip olduğuna dair inançları ifade etmektedir.

Doğa Temelli Turizm

Sürdürülebilir turizmin gelişmesinde önemli olan ve Dünya Turizm Örgütü tarafından uygulanması tavsiye edilen (Lewis ve Fok, 2014) doğa temelli turizm, Avustralya Ekoturizm Örgütü tarafından "öncelikli odak noktası doğal alanları tecrübe etmek olan ekolojik sürdürülebilir turizm" şeklinde tanımlanmaktadır (Akt: Erdoğan, 2008: 50). Doğa temelli turizmi tanımlayan ilk yazarlar Laarman ve Durst, "doğa seyahati" veya "doğa merkezli turizm" ifadelerini, eğitim, rekreasyon ve macera olmak üzere üç belirli unsuru birleştiren turizm faaliyetini belirtmek amacıyla kullanmışlardır (Mehmetoğlu, 2005: 358; Köroğlu ve Kahraman, 2014). Doğa temelli turizmi özel ilgi turizmi kapsamında değerlendiren Valentine (1992) kavramı, doğada eğlenmek olarak ifade ederken bu eğlenme sırasında doğanın yapısına zarar verilmemesi gerekliliğine vurgu yapar (akt: Lewis ve Fok, 2014). Farklı isimlerle de (kırsal turizm, yeşil turizm, eko turizm) adlandırılan (Luzar vd., 1998) doğa temelli turizmi Boo (1990) şu şekilde

tanımlamaktadır: “doğadan, doğanın yaban hayatından, manzarasından keyif alan, doğa yararına çalışmalar yapan ayrıca kültürel çekiciliği de bulunan kısmen bozulmamış ve kirletilmemiş yerlere yapılan seyahatleri kapsayan turizm çeşidi” (akt: Luzar vd., 1998). Erdoğan’a (2008:50) göre doğa temelli turizm; “çevreci bir anlayış içerisinde yapılan, doğayı tanıma, anlama, doğadan zevk alma ve doğayı gözetme amacı ile gerçekleştirilen, kitle turizmine alternatif olarak ortaya çıkmış turizm faaliyetleridir”. Priskin (2001), doğa temelli turizmi yerleşimden uzak ve doğal ortamlarda bulunan yerlere yapılan seyahat olarak tanımlar. Doğa temelli turizm tanımları değerlendirildiğinde bu turizm çeşidinin doğayla doğrudan ilişkisi olduğu dolayısıyla doğa temelli turizmin çevre koruma ile yüksek oranda bağlantılı olduğu söylenebilir (Lewis ve Fok, 2014). Başka bir ifadeyle doğa temelli turizm faaliyetleri, doğal ortamlarda gerçekleştirilen, merkezinde doğal çevrenin belirli unsurlarını bulunduran ve doğal alanları korumak için geliştirilen faaliyetlerden oluşur (Hall ve Boyd, 2005). Bu nedenle birçok turizm çeşidi (kamp-karavan, mağara, akarsu, dağ, yayla turizmi vb.) Kiper ve Yılmaz’ın (2008) belirttiği gibi doğa temelli turizmle doğrudan ilişkilidir. Özel (2010:40) doğa temelli turizm kapsamında gerçekleştirilen turizm çeşitlerini; “dağ turizmi, yayla turizmi, mağara turizmi, trekking/doğa yürüyüşü, tarım ve çiftlik turizmi, kuş gözlemciliği, karayolu seyahati, kano ve rafting turizmi, olağanüstü doğa olaylarını izleme, yaban hayatı gözlemciliği, atlı doğa yürüyüşü, bisiklet turizmi, sualtı dalış turizmi, macera- spor turizmi, balon turizmi, yamaç paraşütü, bungee jumping (yüksek bir alandan ip yardımıyla atlama), termal turizm, av turizmi, botanik turizmi” şeklinde sıralamaktadır.

Doğa turisti farklı nedenlerle (yeni keşifler, iç dünyalarını geliştirme, macera, rekabet, dostluk, doğa bilinci vb.) doğa temelli aktivitelerde yer alan ve serbest gezilere katılan seyahati sırasında çevreyi gözetken çevre dostu turistlerdir (Kiper ve Aslan, 2007; Lewis ve Fok, 2014; Eken İnan, 2020). Bu turist grubunun özelliklerine bakıldığında genellikle orta yaşlarda, eğitim ve gelir düzeyi yüksek kişiler olduğu belirtilmekte, çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmeye yönelik davranışta buldukları ileri sürülmektedir (Mehmetoğlu, 2005; Kiper ve Aslan 2007; Dolnicar vd., 2008; Lewis ve Fok, 2014).

İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Literatür incelendiğinde farklı grupların çevre yaklaşımlarını Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeği kullanarak gerçekleştirilen birçok araştırmanın olduğu görülür (Luzar vd., 1995). Bunlardan bazıları bir şehirde yaşayan bireylerin (Furman, 1998), bazıları çiftçilerin (Günden ve Miran, 2008) bazıları ise farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin (Bechtel vd., 1999; Schultz ve Zelezny, 1999; Thapa, 2001; Çabuk ve Karacaoğlu, 2003; Işıldar, 2008; Demirel vd., 2009; Erdoğan, 2009; Benckendorff vd., 2012; Hoşgör vd., 2015; Demirtaş ve Tapkı, 2016; Teyfur, 2016) çevre yaklaşımlarını incelemeye yöneliktir.

Turizm literatürü incelendiğinde Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeği kullanarak gerçekleştirilen çalışmalar genellikle motivasyon (Kim vd., 2006) ve pazar bölümlendirme (Silverberg vd., 1996; Zografos ve Allcroft, 2007; Luo ve Deng, 2008; Day, 2018) ile ilgili çalışmalar olurken, bazı çalışmalarda etkinlik ya da festivallere katılan turistlerin (Bektaş ve Şirin, 2018; Kement, 2019) çevre yaklaşımlarının belirlenmesine yönelik yapıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra turizm paydaşlarından yerel halk ve otel yöneticileri (Yurtseven ve Dönmez, 2004), otel çalışanları (Çakıcı ve Yılmaz, 2012; Çalışkan vd., 2019) gibi katılımcıların çevre yaklaşımlarının belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalarda bulunmaktadır.

Uysal ve arkadaşları (1994) turistlerin çevreye yönelik farkındalıkları ve demografik veriler arasındaki ilişkiyi incelemişler, çalışma sonucunda demografik özelliklerin çevresel değer ve tutumlar ile ilişki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Yurtseven ve Dönmez (2004) Gökçeada’da

yer alan otel işletmelerinin yöneticileri ile yerel halkın çevresel duyarlılık düzeyleri arasında farklılıklar olup olmadığını belirlemek için bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda çevre yaklaşımının eğitim düzeyine göre değiştiği belirlenmiştir. Luo ve Deng (2008) tarafından yapılan çalışmada Yeni Çevresel Paradigma ve doğa temelli turizm motivasyonları ölçeği kullanılarak çevresel tutumlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Çin'deki bir ulusal parkı ziyaret eden katılımcılarla gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda çevresel tutumlarla doğa temelli turizm motivasyonlarının yakından ve pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. Grbac ve arkadaşları (2013), turistlerin demografik verileri (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir, gelinek ülke) ile çevresel tutumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada gelinek ülke ve gelir durumunun çevresel yaklaşımı etkilediği diğerlerinin etkilemediğini tespit etmişlerdir.

Karaçar ve Karaküçük (2016), rekreasyonel faaliyetlere katılan ziyaretçilerin çevreye yönelik tutumları ve hangi rekreasyon etkinliklerine katılım sağladıklarını belirlemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Ilgaz Dağı Milli Park'ında gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda cinsiyet, medeni durum ve eğitim durumu değişkenlerinin çevreye yönelik tutumları etkilediğini tespit etmişlerdir. Bektaş ve Şirin'in (2018) dağcılarının çevreye karşı tutumlarını inceledikleri çalışmada dağcılarda doğa merkezli bir anlayışın daha yaygın olduğunu belirtmişlerdir. Kement (2019) Bingöl'de foto safari etkinliğine katılan turistlerin ekolojik dünya görüşlerinin değerlendirilmesi ve katılımcıların demografik özellikleri (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi) ile ekolojik dünya görüşleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda cinsiyet ve medeni durumları ile ekolojik dünya görüşleri arasında fark görülmemiş, eğitim seviyesi yükseldikçe çevreyi koruma görüşlerinin arttığı belirtilmiştir.

Literatürde turizm çalışanlarının çevre yaklaşımlarını Yeni Ekolojik Paradigma ölçeği üzerinden inceleyen çalışmalar da yer almaktadır. Çakıcı ve Yılmaz (2012) Mersin'de otel çalışanlarının nükleer enerji santraline ilişkin kaygılarını, çevre yaklaşımlarını ve çevreci tüketim eğilimlerini tespit etmek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada otel çalışanlarının çevre konusunda endişeli oldukları, çevreye yönelik hassas bir yaklaşım sergiledikleri, tüketim çılgınlığı artıkça, sonuçların daha kötüye gideceği bulgusuna ulaşmışlardır. Diğer taraftan çalışmada, kadın katılımcıların erkeklere oranla daha doğa merkezli yaklaşıma sahip oldukları tespit edilmiştir. Çalışkan, Boğan ve Dedeoğlu (2019) Adıyaman ilinde turizm sektöründe çalışan bireylerin çevreye ilişkin dünya görüşlerini belirlemek amacıyla bir araştırma yürütmüşlerdir. Bu çalışmanın sonucunda katılımcıların çevreye ilişkin dünya görüşlerinin cinsiyet ve medeni duruma göre değiştiğini, kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla doğa merkezli bir görüşe sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Genel değerlendirmede ise doğa merkezli bir yaklaşım sergilendiği belirtilmiştir.

Literatürde yer alan bu çalışmalar değerlendirildiğinde, bazı çalışmalarda bireylerin demografik özelliklerinin çevresel tutumlar ile ilişki olmadığı sonucuna ulaşılırken bazı çalışmalarda eğitim, gelir durumu, medeni durum ve cinsiyet açısından farklılaştığı söylenebilir. Bu araştırma da doğa temelli turizme katılan bireylerin çevre yaklaşımları ve çevre yaklaşımlarının katılımcı profiline göre değişip değişmediğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma sonuçlarının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Doğa temelli turizm faaliyetlerinin doğal ortamlarda gerçekleştirilmesi bu ortamlar üzerinde bazı olumlu ya da olumsuz etkileri beraberinde getirmektedir. Sonucun olumlu olmasında bu turizm çeşidine katılan bireylerin çevre yaklaşımlarının önemli bir etken olduğu söylenebilir. Bu nedenle çalışmanın amacı doğa temelli turizme katılan bireylerin çevre yaklaşımlarının belirlenmesidir.

Bu amaç çerçevesinde araştırmada yöntem olarak nicel yöntem tercih edilmiş, veri toplamada araç olarak anket kullanılmıştır.

Araştırmada cevabı aranan sorular: “Doğa temelli turizme katılan bireylerin çevre yaklaşımları nedir?”, “Doğa temelli turizme katılan bireylerin çevre yaklaşımları katılımcı profiline (cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, yaş ve katılım şekli) göre değişmekte midir? şeklinde sıralanabilir.

Ölçüm Aracı ve Örneklem

Araştırmada ölçüm aracı olarak anket kullanılmıştır. Çalışma kapsamında hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde doğa temelli turizme katılan bireylerin profilini öğrenmek amacıyla sorulan sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise bireylerin çevre yaklaşımlarını belirlemek amacıyla “Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeği” kullanılmıştır. Dunlap ve Van Liere (1978) tarafından geliştirilen “Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği” olarak adlandırılan ve 12 ifadeden oluşan bu ölçek Dunlap ve arkadaşları (2000) tarafından revize edilmiş, 15 ifade şeklinde yeniden düzenlenmiş ve “Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeği” olarak adlandırılmıştır (Benckendorff vd., 2012; Bernstein ve Szuster, 2018). Araştırmalarda her iki başlığında kullanıldığı söylenebilir. Başlangıçta tek bir boyut olarak tasarlanan orijinal ölçeğin daha sonra yapılan çalışmalar sonucunda iki ile beş boyut arasında değiştiği görülmüştür (Benckendorff vd., 2012).

Lück (2003) Yeni Ekolojik Paradigma ölçeğini kullanmış olan araştırma sonuçlarını karşılaştırarak gerçekleştirdiği çalışma sonucunda, ölçeğin turizmde kullanılabilir olduğunu belirtmiştir. Ancak farklı kültürlerde ve örneklerde uygulanmasının sonuçları değiştirebileceğine değinmiştir. Lopez-Bonilla ve Lopez-Bonilla (2015) ölçeğin turizm araştırmaları için uygun boyutlarda olduğunu belirtmiştir. Literatürde yer alan bu açıklamalara dayanarak araştırmada Yeni Ekolojik Paradigma ölçeğinin kullanılmasına karar verilmiştir. Ölçekte yer alan sekiz ifade (tek sayılar) doğa merkezli yaklaşıma, yedi ifade (çift sayılar) insan merkezli yaklaşıma yöneliktir (Dunlap vd., 2000: 432). Ölçeğin puanlaması Beşli Likert (5-*Kesinlikle Katılıyorum*, 1-*Kesinlikle Katılmıyorum*) şeklindedir. Ölçekte yer alan çift sayılı soru ifadeleri ters kodlama yapılarak analize dahil edilmektedir (Hoşgör vd., 2015). Ölçeğin bu araştırmada kullanımı için gerekli izin araştırmacılar tarafından alınmıştır. Anketlerin uygulanabilmesi için etik kurul izni, Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’nun 03.03.2021 tarihinde düzenlenen toplantısında 16538 protokol numaralı kararı ile alınmıştır.

Araştırmanın evrenini Türkiye’de 18 ve üzeri yaş grubunda olan doğa temelli turizm katılımcıları oluşturmaktadır. Bir araştırmada evrenin tam sayısı bilinmiyorsa ölçme aracındaki madde sayısının 10 katı dikkate alınarak örneklem seçimi yapılabilir (Hair vd., 2014). Bu çalışmada tam sayı bilinmediği için kullanılan ölçme aracında yer alan madde sayısı (15) dikkate alınarak hesaplama yapılmış, kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Anket sosyal medya aracılığıyla Türkiye’de doğa temelli turizm ile ilgili farklı sivil toplum kuruluşları, kulüpler, dernekler, hobi grupları gibi oluşumların sayfalarında paylaşılmıştır. İlgili sayfa üyelerinin aracılığıyla diğer katılımcılara ulaşılmıştır. Araştırmanın amacı bağlamında örnekleme dahil olan katılımcıların yaşadıkları şehir, gelir durumu ya da etkinliklere katılım sıklığı gibi konular çalışmaya dahil edilmemiştir. Veriler Nisan-Temmuz 2021 tarih aralığında toplanmış ve 285 katılımcıya ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında katılımcıların profili ile ilgili bilgiler için frekans ve yüzde değerleri alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliğini hesaplamak için Cronbach alfa; yapı geçerliğini sınamak amacıyla açıklayıcı (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizleri (DFA)

uygulanmıştır. Ayrıca katılımcıların doğa temelli turizme yönelik algılarının demografik özelliklere göre değişip değişmediğini tespit etmek amacıyla T-testi ve varyans analizi (One-way Anova) yapılmıştır.

BULGULAR

Katılımcı Profili

Bu bölümde ilk olarak araştırmaya gönüllü katılan katılımcıların profiline ilişkin tanımlayıcı bilgilere yer verilmiştir (Tablo 1). Katılımcıların %56,4'nün erkek olduğu, %57,5'nin evli olduğu, büyük bir çoğunluğun (%36,1) 30-39 yaş aralığında yer aldığı, %6,8'i lisans mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %51,9'u doğa turizmine arkadaşları ile katıldıklarını belirtirken bireysel katılan katılımcı en az düzeydedir (%12,6). Katılımcıların tercih ettikleri doğa temelli turizm çeşitleri incelendiğinde doğa yürüyüşünün ilk sırada yer aldığı (%22,2) bunu bisiklet ve dağ turizminin izlediği görülmektedir.

Tablo 1. Katılımcı Profili

Değişken		n	%
Cinsiyet	Kadın	130	45,60
	Erkek	155	56,4
Medeni Durum	Bekar	121	42,50
	Evli	164	57,50
Yaş	18-29	54	18,90
	30-39	103	36,10
	40-49	70	24,60
	50-59	45	15,80
	60 ve üzeri	13	4,60
Eğitim Durumu	İlköğretim ve Lise	28	9,80
	Lisans	176	61,80
	Lisansüstü	81	28,40
Doğa Turizmine Katılım Durumu	Aile	101	35,40
	Arkadaşlar	148	51,90
	Bireysel	36	12,60
Katılımcıların Tercih Ettikleri Doğa Temelli Turizm Çeşidi*	Trekking/Doğa yürüyüşü	214	22,20
	Bisiklet turizmi	136	14,10
	Dağ turizmi	135	14,00
	Yayla turizmi	96	9,90
	Macera turizmi	84	8,70
	Mağara turizmi	61	6,30
	Sualtı dalış turizmi	57	5,90
	Kano ve rafting turizmi	45	4,70
	Tarım ve çiftlik turizmi	31	3,20
	Botanik turizmi	27	2,80
	Olağanüstü doğa olaylarını inceleme	22	2,30
	Kuş gözlemciliği	18	1,90
	Yaban hayatı gözlemciliği	18	1,90
	Atlı doğa yürüyüşü	10	1,00
	Av turizmi	6	0,60
	Diğer	6	0,60

*Birden fazla turizm çeşidi işaretlenmiştir.

Açıklayıcı Faktör Analizi

Verilerin analizinde öncelikle verilerin normal dağılım durumu incelenmiştir. Yapılmış olan analiz sonucunda basıklık ve çarpıklık değerlerinin + 2 ile -2 arasında olması nedeniyle verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir (George ve Mallery, 2010). Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan ölçeğin yapı geçerliğini sınamak ve ölçekte yer alan ifadelerin kaç boyutta toplandığını tespit etmek için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. KMO örneklem yeterliliği ve Bartlett test sonuçları incelendiğinde verilerin faktör analizine uygun olduğu görülmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ($\alpha = ,709$) incelendiğinde güvenilir (Özdamar, 2004) olduğu görülmektedir. Boyutların AVE (Average Variance Extracted – Çıkarılan Ortalama Varyans) ve CR (Composite Reliability) değerleri de hesaplanmıştır. Buna göre ilk üç boyutun AVE değerinin 0.5'ten düşük olmasına rağmen bu değere yakınlığı ve CR değerlerinin kabul edilebilir sınırın üstünde olması nedeniyle benzeşme geçerliliğinin sağlandığı ifade edilebilir (Fornell ve Larcker, 1981).

Tablo 2. Açıklayıcı Faktör Analizi

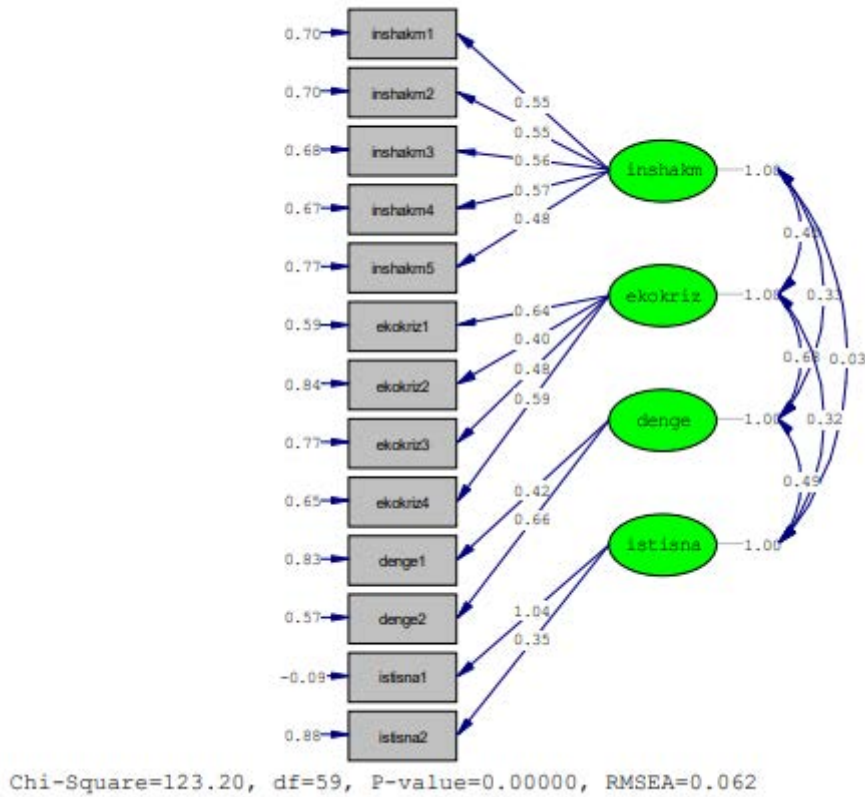
Ölçek Maddeleri	Faktör Yükü	$\bar{x}^*$	Özdeğeri	Açıkl. Varyans	$\bar{x}^{**}$	α	AVE	CR	
İnsan hakimiyeti	İnsanlar kendi ihtiyaçları doğrultusunda doğal çevreyi değiştirme hakkına sahiptir	0,701	4,04	2,987	22,976	3,80	0,772	0,42	0,79
	İnsanoğlu yaratıcılığı sayesinde, her durumda dünyayı yaşanabilir kılacaktır	0,647	3,26						
	Doğanın dengesi sanayileşmenin olumsuz etkileriyle başa çıkabilecek kadar güçlüdür	0,638	3,62						
	İnsanlar doğanın geri kalanına da hâkim olmalıdır	0,637	4,50						
	İnsanlar sonunda doğayı nasıl kontrol edebileceklerini öğreneceklerdir	0,624	3,58						
Ekolojik kriz	İnsanlığın karşı karşıya olduğu sözde ekolojik kriz büyük oranda abartılmaktadır	0,684	4,44	1,900	14,615	4,17	0,688	0,39	0,71
	Dünya sınırlı alan ve kaynaklara sahip olan bir uzay gemisi gibidir	0,663	3,93						
	Doğanın dengesi son derece kırılgan ve altüst olabilecek niteliktedir	0,592	3,75						
	Eğer her şey şu an olduğu gibi aynı şekilde devam ederse, yakında büyük bir çevre felaketi ile karşılaşacağız	0,524	4,58						
Doğanın	İnsanların doğaya müdahalesi genellikle felaket üreten sonuçlara neden olur	0,796	4,19	1,190	9,155	4,46	0,709	0,49	0,65
	İnsanlar doğayı ve doğal kaynakları aşırı kullanmakta ve tüketmektedirler	0,59	4,73						
İstisna olmamak	Bitkiler ve hayvanlar da varlıklarını sürdürülebilmek için insanlar kadar var olma hakkına sahiptir	0,841	4,88	1,063	8,178	4,59	0,65	0,60	0,75
	Tüm özel yeteneklerine rağmen insanlar hala doğanın kurallarına bağlıdır	0,707	4,30						
	Açıklanana toplam varyans (%)	54,924							
Cronbach Alfa	0,751								
KMO Örneklem Yeterliliği Ölçümü	0,744								
Barlett Yüzeysellik Testi Kikare:	586,923		p<0,001						
* İfadelerin aritmetik ortalaması									
** Boyutların aritmetik ortalaması									

Doğa temelli turizme katılan bireylerin çevreye yönelik yaklaşımlarının belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen bu çalışmada dört temel faktörün ortaya çıktığı belirlenmiştir. Toplam varyansın %54,92'sini açıklayan bu faktörler literatüre dayalı olarak "istisna olmamak", "ekolojik kriz", "denge" ve "insan hakimiyeti" olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin orijinalinde yer alan "Nüfus dünyanın taşıma kapasitesinin sınırına yaklaşmaktadır." ve "Eğer doğru geliştirmeyi öğrenebilirsek dünyada bol miktarda doğal kaynak bulunmaktadır." ifadeleri binişik olduğu için çıkarılmış ve analizlere dahil edilmemiştir. Boyutların ortalamaları incelendiğinde katılımcıların genel olarak insan hakimiyetine yönelik yaklaşımlarının diğer boyutlara göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Boyutlardan istisna olmamak faktörünün en yüksek madde ortalama değerine sahip olmasına dayanarak bu araştırmaya katılan katılımcıların insanoğlunun doğanın kısıtlamalarından muaf olmadığını düşündükleri söylenebilir. Doğanın dengesi faktörü ikinci, ekolojik kriz üçüncü ve en düşük madde ortalaması insan hakimiyeti faktöründen elde edilmiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Geçerlik ve güvenilirlik analizlerinden sonra doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir (Şekil 1). Bu analiz sonucunda elde edilen uyum indeksleri temel alınarak, ilgili faktörlerin geçerli bir yapıya sahip olup olmadıkları değerlendirilmektedir. Böylece alt boyutların geçerliğinin doğrulanması mümkün olmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen sonuçlar uyum ölçütleri açısından değerlendirilmiştir (Tablo 4).

Şekil 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Şekil 1’de görüldüğü gibi ölçeğin alt boyutları insan hakimiyeti, ekolojik kriz, doğanın dengesi ve istisna olmamak şeklindedir. Uyum değerleri ve standart uyum değerleri Tablo 3’te yer almaktadır (Demirci vd., 2020).

Tablo 3. Uyum Değerleri ve Standart Uyum Ölçütleri

Uyum Ölçütleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Model Değeri	Uyum
x^2 / sd	$0 \leq x^2 / sd < 2$	$2 \leq x^2 / sd \leq 3$	2,08	Kabul Edilebilir
RMSEA	$0 \leq RMSEA < 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	0,062	Kabul Edilebilir
SRMR	$0 \leq SRMR < 0,05$	$0,05 \leq SRMR \leq 0,10$	0,066	Kabul Edilebilir
NFI	$0,95 < NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI \leq 0,95^a$	0,96	İyi Uyum
NNFI	$0,97 < NNFI \leq 1,00$	$0,95 \leq NNFI \leq 0,97^b$	0,98	İyi Uyum
IFI	$0,95 < IFI \leq 1,00$	$0,90 \leq IFI \leq 0,95$	0,92	Kabul Edilebilir
RFI	$0,95 < RFI \leq 1,00$	$0,90 \leq RFI \leq 0,95$	0,97	İyi Uyum
CFI	$0,97 < CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI \leq 0,97$	0,98	İyi Uyum
GFI	$0,95 < GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$	0,94	Kabul Edilebilir
AGFI	$0,90 < AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI \leq 0,90$	0,91	İyi Uyum

Tablo 3 incelendiğinde doğrulayıcı faktör analizinin, standart uyum ölçütleri değerlerinin beşinin iyi uyum, beşinin de kabul edilebilir uyum gösterdiği tespit edilmiştir.

Gruplararası Karşılaştırmalara Yönelik Bulgular

Doğa temelli turizme katılan bireylerin çevre yaklaşımlarının katılımcı profiline (cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, yaş ve katılım şekli) göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla t testi yapılmıştır. Buna göre katılımcıların çevre yaklaşımlarının cinsiyet ($p=0,642$; $0,054$; $0,111$; $0,335$) ve medeni durum ($p=0,255$; $0,680$; $0,500$; $0,142$) değişkenlerine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 4. Yaş Durumuna İlişkin Anova Testi Sonuçları

	Yaş	n	$\bar{x}$	F	p	Post Hoc
İnsan Hakimiyeti	18-29	54	3,70	1,010	0,402	-
	30-39	103	3,87			
	40-49	70	3,81			
	50-59	45	3,78			
	60 ve üzeri	13	3,49			
Ekolojik Kriz	18-29	54	4,04	4,637	0,001	2-5, 3-5, 4-5
	30-39	103	4,22			
	40-49	70	4,19			
	50-59	45	4,36			
	60 ve üzeri	13	3,50			
Doğanın Dengesi	18-29	54	4,45	0,896	0,467	-
	30-39	103	4,22			
	40-49	70	4,52			
	50-59	45	4,51			
	60 ve üzeri	13	4,15			
İstisna Olmamak	18-29	54	4,57	1,428	0,225	-
	30-39	103	4,55			
	40-49	70	4,61			
	50-59	45	4,74			
	60 ve üzeri	13	4,30			

Yaş değişkeninde “ekolojik kriz” boyutunda farklılık belirlenmiştir (Tablo 4). Tukey post hoc testi sonuçlarına göre 60 ve üzeri yaş grubunun ekolojik kriz yaklaşımı 30-39, 40-49 ve 50-59 yaş aralıklarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre 60 ve üzeri katılımcıların ekolojik kriz konusundaki tutumları diğer üç gruba göre düşük bir yaklaşım sergilemektedir.

Eğitim düzeyi değişkeni incelendiğinde “ekolojik kriz” boyutunda gruplar arasında farklılık olduğu görülmüştür (Tablo 5). Tukey post hoc testine göre lise mezunu katılımcıların ekolojik krize konusundaki tutumları lisansüstü katılımcılara göre anlamlı bir şekilde düşük bir yaklaşım sergilemektedir.

Tablo 5. Eğitim Durumuna İlişkin Anova Testi Sonuçları

	Eğitim Durumu	n	x	F	p	Post Hoc
İnsan Hakimiyeti	İlköğretim ve Lise	28	3,65	0,626	0,536	
	Lisans	176	3,82			
	Lisansüstü	81	3,78			
Ekolojik Kriz	İlköğretim ve Lise	28	3,87	3,281	0,039	1-3
	Lisans	176	4,17			
	Lisansüstü	81	4,26			
Doğanın Dengesi	İlköğretim ve Lise	28	4,55	0,356	0,701	-
	Lisans	176	4,43			
	Lisansüstü	81	4,46			
İstisna Olmamak	İlköğretim ve Lise	28	4,62	0,618	0,540	-
	Lisans	176	4,61			
	Lisansüstü	81	4,52			

Katılım durumuna göre “doğanın dengesi” boyutuna yaklaşımda farklılık bulunmaktadır (Tablo 6). Tukey post hoc testine göre bireysel olarak katılanların doğanın dengesi konusundaki tutumları arkadaşlarıyla katılanlara göre düşük bir yaklaşım sergilemektedir.

Tablo 6. Katılım Durumuna İlişkin Anova Testi Sonuçları

	Katılım	n	x	F	p	Post Hoc
İnsan Hakimiyeti	Aile	101	3,66	2,667	0,071	-
	Arkadaşlar	148	3,89			
	Bireysel	36	3,78			
Ekolojik Kriz	Aile	101	4,15	1,468	0,232	-
	Arkadaşlar	148	4,22			
	Bireysel	36	4,00			
Doğanın Dengesi	Aile	101	3,66	4,065	0,018	2,3
	Arkadaşlar	148	3,89			
	Bireysel	36	3,78			
İstisna Olmamak	Aile	101	4,53	0,631	0,533	-
	Arkadaşlar	148	4,61			
	Bireysel	36	4,63			

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği kullanılarak doğa temelli turizme katılan bireylerin çevre yaklaşımlarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada katılımcıların çevre

yaklaşımlarının doğa merkezli olduğu tespit edilmiştir. Özellikle *İstisna olmamak ve doğanın dengesi* boyutundaki ortalamalara dayanarak bu araştırma katılımcılarının, insanın doğa üzerindeki etkilerini olumsuz olarak algıladıkları, insan ve doğanın uyumlu bir şekilde birlikte var olduğunu vurgulama eğiliminde oldukları söylenebilir. Bu bulgunun literatürde yer alan doğa turistleri hakkındaki tespitler (doğa merkezli yaklaşıma/tutumuna sahip oldukları ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmeye yönelik davranışta buldukları) ile benzerlik gösterdiği ve bu açıdan araştırma sonucunun literatürü desteklediği söylenebilir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda ölçeğe ilişkin dört alt boyutun ortaya çıktığı görülmüştür. Teorik boyutu beş alt gruba ayrılan ölçeğin (Doğanın Dengesi, Ekolojik Kriz, İstisna Olmamak, Büyüme Sınırları, İnsan Hakimiyeti), yapılan çeşitli araştırmalarda (Luo ve Deng, 2007; Erdoğan, 2009; Grbac vd., 2013; Lopez ve Lopez, 2015; Demirtaş ve Tapkı 2016; Bektaş ve Şirin, 2018; Çalışkan vd., 2019) farklı boyutlarda ve farklı madde gruplarında yer aldığı görülmektedir. Örneğin, Grbac vd., (2013) tarafından 1655 katılımcıyla gerçekleştirilen çalışma sonucunda üç boyut bulunmuştur. Lopez-Bonilla ve Lopez-Bonilla (2015) tarafından 509 katılımcıyla gerçekleştirilen çalışmada ölçeğin beş boyuttan oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin farklı faktör yapıları sergilemesinin nedenlerini Bektaş ve Şirin (2018), yapılan her çalışmada ele alınan örneklemin özelliğinden kaynaklanabileceği şeklinde açıklarken, Demirtaş ve Tapkı (2016) araştırma yapılan toplumun özelliklerinden (gelişmişlik düzeyi, çevre ile ilgili beklentileri) kaynaklanabileceğini ifade etmektedirler. Bu konuda Lück (2003) ölçeğin farklı kültürlerde ve farklı örneklemlerde uygulanmasının sonuçları çeşitlendirdiğini belirtmektedir.

Katılımcıların profilleri ile çevre yaklaşımları arasında yapılan analiz sonucunda cinsiyet ve medeni durum değişkenine göre bir farklılık bulunamamıştır. Literatürdeki bazı çalışmalarda (Demirel vd., 2009; Çalışkan vd., 2019) kadınların daha doğa merkezli olduğu belirtilmekle birlikte bu değişkenler açısından farklılık bulunmayan çalışmalar da (Kement, 2019) yer almaktadır. Bu açıdan çalışmanın bulgularının literatür ile örtüştüğü söylenebilir. Katılımcı profili ile ilgili bir diğer sonuç katılımcıların çevre yaklaşımlarının yaş, eğitim düzeyi ve katılım durumu açısından farklılık gösterdiğidir. Buna göre 60 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılar ile ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcıların, insanların fiziksel olarak çevreye yönelik olumsuz zararları olduğuna dair inançları düşük seviyede bulunmuştur. Çalışmaya katılan 60 ve üzeri yaş grubunun görece düşük katılımcı sayısı ve oranıyla (n=13 ve %60) temsil ediliyor olması nedeniyle bu yaş grubuna ait bir genelleme yapmak sağlıklı olmayabilir. Eğitim açısından durum değerlendirildiğinde ise literatürde belirtildiği gibi (Yurtseven ve Dönmez, 2004; Karaçar ve Karaküçük, 2016; Kement, 2019) bu çalışmada da eğitim düzeyi yükseldikçe doğa merkezli yaklaşımın arttığı söylenebilir.

Genel olarak katılımcı profilleri değerlendirildiğinde, katılımcıların yüksek eğitilmiş, genç ve orta yaş grubunda oldukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırma sonucunun literatürü desteklediği söylenebilir. Katılımcıların genellikle arkadaş grubuyla seyahat ettikleri ve doğa temelli turizm çeşitlerinden en fazla özellikle gruplar halinde yapılan doğa yürüyüşü, bisiklet ve dağ turizmini tercih ettikleri tespit edilen diğer bulgulardır. Bu durum günümüzde önemli olan "sağlıklı yaşam", "doğada zaman geçirme", "temiz hava" gibi farklı istekler ile ilişkilendirilebileceği gibi bu tür etkinliklerin popüler olmasıyla da ilişkilendirilebilir. Diğer taraftan Türkiye'de doğa temelli etkinlikleri yapan derneklerin, toplulukların artması ya da sadece spor olarak değil hobi olarak da insanların doğa temelli aktivitelerle ilgilenmeye başlamaları bu tür etkinliklerin daha çok tercih edilme nedeni olabilir. Dolayısıyla bu etkinlikleri düzenleyen dernek ve toplulukların bu bağlamda farklı sorumluluklarının olduğu belirtilebilir. Bu amaçla katılımcılara kendi çöplerini toplamaları, etkinliklere katılırken atıkları toplamak için çöp poşeti taşımaları, tek kullanımlık malzemeler yerine tekrar kullanılacak bardak, tabak,

çatal, bıçak vb. kullanmaları gibi bilgilendirmeler yapılabilir. Özellikle endemik bitki türlerinin olduğu bölgelerde hassas davranmalarının gerekliliği üzerinde durulabilir.

Doğa temelli turizme katılan bireylerin çevre yaklaşımlarının belirlenmeye çalışıldığı bu çalışma 285 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Gelecek araştırmalar da daha büyük bir örneklem grubu ile yapılması önerilebileceği gibi her bir turizm çeşidi için ayrı ayrı bakılarak karşılaştırmalar da yapılabilir. Ayrıca, farklı alt boyutlara sahip olan ölçeğin her bir boyutu ayrı bir araştırma konusu olarak ayrıntılı bir biçimde incelenebilir.

KAYNAKÇA

Akgül, M. B., Birinci, C., Göral, Ş. and Karaküçük, S. (2017). An Investigation of Ecocentric and Anthropocentric Attitudes and Antipathy Towards Environment in Athletes. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3405-3414.

Bechtel, R. B., Verdugo, V. C. and de Queiroz Pinheiro, J. (1999). Environmental Belief Systems: United States, Brazil, and Mexico, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30(1), 122-128.

Bektaş, F. ve Şirin, E. F. (2018). Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği ile Dağcıların Çevreye Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi, *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 20-26.

Benckendorff, P., Moscardo, G. and Murphy, L. (2012). Environmental Attitudes of Generation Y Students: Foundations for Sustainability Education in Tourism, *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 12, 44-69.

Bernstein, J. and Szuster, B.W. (2018). The New Environmental Paradigm Scale: Reassessing the Operationalization of Contemporary Environmentalism, *The Journal of Environmental Education*, 50(3),1-23.

Catton, W. R. and Dunlap, R. E. (1980). New Ecological Paradigm for Post-Exuberant Sociology, *American Behavioral Scientist*, 24, 15-47.

Çabuk, B. ve Karacaoğlu, B.C. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1), 189-198

Çakıcı, A. C. ve Yılmaz, E. B. (2012). Mersin'deki Otel Çalışanlarının Nükleer Kaygıları, Çevresel Yaklaşım ve Çevreci Tüketim Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 1-22.

Çalışkan, C., Boğan, E. ve Dedeoğlu, B. B. (2019). Yeni Çevresel Paradigma: Turizm Çalışanları Üzerine Bir Araştırma, *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 3(4), 517-525.

Day, J. (2018). The Characteristics of Pro-Environmental Urban Tourists: A Market Segmentation Study Based on the New Ecological Paradigm, *MBA Master's Thesis*, (Online)
https://www.modul.ac.at/uploads/files/Theses/Master/MBA_2018/1402007_Jenny_Day_MBA_Master_s_FINAL_Thesis.pdf (Erişim Tarihi: 06.07.2020).

Demirel, M., Gürbüz, B. ve Karaküçük, S. (2009). Rekreatif Aktivitelere Katılımın Çevreye Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisi ve Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeğinin Geçerliliği ve Güvenirliği, *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(2), 47-50.

Demirci, B., Yılmaz, İ. ve Oğuz, Y. E. (2020). Aşırı Turizmin Kent Yaşam Memnuniyetine Etkisi: Eskişehir Odunpazarı Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, Special Issue (4), 204-217.

Demirtaş, B. ve Tapkı, N. (2016). Ziraat Fakültesi Öğrencilerinin Ekolojik Dünya Görüşlerinin Belirlenmesi, *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 4(8), 719-727.

- Dolnicar, S., Crouch, G. I. and Long, P. (2008). Environment-Friendly Tourists: What Do We Really Know About Them? *Journal of Sustainable Tourism*, 16(2),197–210.
- Dunlap, Riley E. and Van Liere, K. D. (1978). The “New Environmental Paradigm”. *The Journal of Environmental Education*, 9(4), 10-19.
- Dunlap Riley E. (2008). The New Environmental Paradigm Scale: From Marginality to Worldwide Use, *The Journal of Environmental Education*, 40(1), 3-18.
- Dunlap Riley E., Van Liere, K. D., Mertig, A. G. and Jones, R. E. (2000). Measuring Endorsement of The New Ecological Paradigm: A Revised NEP scale. *Journal of Social Issues*, 56(3), 425-442
- Eken İnan, S. (2020). Doğa Turizmi, (Editör) Atlı, B. ve Cabi, A.: *Turizm Türlerine Profesyonel Yaklaşım* içinde (ss. 63-92), Ankara: Sage Yayınları.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (Eko)Turizm*. Ankara: Erk Yayım Dağıtım.
- Erdoğan, N. (2008). Ekoturizm ve Doğa Temelli Turizmin Geldikleri Noktadaki Kavramsal Çerçeve. (Online) <https://www.ekoturizmgrubu.org/makale/nazmiye.htm> (Erişim tarihi: 15.01.2021).
- Erdoğan, N. (2009). Testing the New Ecological Paradigm Scale: Turkish Case, *African Journal of Agricultural Research*, 4(10), 1023-1031.
- Eryılmaz, Ç. (2017). Sosyal Bilim Paradigmaları Çerçevesinde Çevre Sosyolojisinin Kuramları ve Kavramları, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 159-174.
- Farrell, T., Hall, T. E. and White, D. D. (2001). Wilderness Campers, Perception and Evaluation of Campsite Impacts, *Journal of Leisure Research*, 33(3), 229-250.
- Fornell, C. and Larcker, D. F. (1981). Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error, *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Furman, A. (1998). A Note on Environmental Concern in A Developing Country: Results from an Istanbul Survey, *Environment and Behavior*, 30(4), 520-534.
- George, D. and Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0*, (10a ed.) Boston: Pearson.
- Glendinning, C. (1994). *My Name is Chellis & I'm in Recovery from Western Civilization*. Boston, MA: Shambhala.
- Grbac, B., Damijanac Težak, A. and Saftic, D. (2013). Environmental Attitudes of Tourists. 23. CROMAR Congress, Congress Proceedings Marketing in A Dynamic Environment – Academic and Practical Insights. At: Lovran, Croatia, (Online), https://www.researchgate.net/publication/260815758_Environmental_Attitudes_of_Tourists (Erişim Tarihi: 06.07.2020)
- Günden, C. ve Miran, B. (2008). Yeni Çevresel Paradigma Ölçeğiyle Çiftçilerin Çevre Tutumunun Belirlenmesi: İzmir İli Torbalı İlçesi Örneği. *Ekoloji Dergisi-Journal of Ecology*, 18(69), 41-50.
- Hair, J. F., Hult, G. T., Ringle, C. M. and Sarstedt, M. (2014). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)*, London: SAGE Publications.
- Hall, C. M. and Boyd, S.W. (2005). *Nature-Based Tourism in Peripheral Areas: Development or Disaster?* Clevedon: Channel View Publications.

- Hoşgör, H., Hoşgör, D. ve Karabulut-Tosun, N. (2015). Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi: Kıyaslamalı Bir Analiz, *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 2(2): 198-207.
- İşıldar, G. Y. (2008). Meslek Yüksekokulları Boyutunda Çevre Eğitiminin Çevreci Yaklaşımlar ve Davranışlar Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 759-778.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2012). *Turizm ve Çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karaca, C. (2007). Çevre, İnsan ve Etik Çerçevesinde Çevre Sorunlarına ve Çözümlerine Yönelik Yaklaşımlar, *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 1-19
- Karaçar, E. ve Karaküçük, S. (2016). Ilgaz Dağı Milli Parkında Rekreasyonel Faaliyetlere Katılan Ziyaretçilerin Çevreye Yönelik Tutumlarını Ölçmeye Yönelik Çalışma, *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(2), 13-22.
- Kement, Ü. (2019). Foto Safari Etkinliklerine Katılan Bireylerin Ekolojik Dünya Görüşlerinin İncelenmesi, *BMIJ*, 7 (4), 1275-1290
- Kim, H., Borges, M. C. and Chon, J. (2006). Impacts of Environmental Values on Tourism Motivation: The Case of FICA, Brazil, *Tourism Management*, 27(5), 957-967.
- Kiper, T. ve Arslan, M. (2007). Anadolu'da Doğa Turizmi Kapsamında Doğa Yürüyüşü Güzergâhlarının Belirlemede Örnek Bir Çalışma, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 165-174.
- Kiper, T. ve Yılmaz, E. (2008). Şarköy-Kumbağ Arasında Kırsal Kalkınmayı Destekleyici Turizmin Olabilirliği ve Yerel Halkın Rolü, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 159-168
- Konak, N. (2010). Çevre Sosyolojisi: Kavramsal ve Teorik Gelişmeler, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 271-283.
- Köroğlu, Ö. ve Karaman, S. (2014). Doğaya Dayalı Turizm Faaliyetlerinin Gelişiminde Toplum Temelli Doğal Kaynak Yönetiminin Önemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1, 95-106.
- Lewis T.O. Cheung and Fok, L. (2014) The Motivations and Environmental Attitudes of Nature-Based Visitors to Protected Areas in Hong Kong, *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 21(1), 28-38.
- Lopez-Bonilla, L. M. and Lopez-Bonilla, J. M. (2015). From The New Environmental Paradigm to The Brief Ecological Paradigm: A Revised Scale in Golf Tourism, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 2(2), 227-236.
- Luo, Y. and Deng, J. (2008). The New Environmental Paradigm and Nature-Based Tourism Motivation, *Journal of Travel Research*, 46(4), 392-402.
- Luzar, E. J., Diagne, A., Gan, C. and Henning, B. R. (1995). Evaluating Nature-Based Tourism Using the New Environmental Paradigm, *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 27(2), 544-555.
- Luzar, E. J., Diagne, A., Gan, C. and Henning, B. R. (1998). Profiling the Nature-Based Tourist: A Multinomial Logit Approach, *Journal of Travel Research*, 37(1), 48-55.
- Lück, M. (2003). The "New Environmental Paradigm": Is the Scale of Dunlap and Van Liere Applicable in A Tourism Context? *Tourism Geographies*, 5(2), 228-240.
- Mehmetoglu, M. (2005). A Case Study of Nature-Based Tourists: Specialists Versus Generalists, *Journal of Vacation Marketing*, 11(4), 357-369.

- Özel, Mehmet A. (2010). *Turizmin Çeşitlendirilmesi Bağlamında Doğa Turizmi: Ankara İli Örneği*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü (Uzmanlık Tezi), Ankara.
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlarla İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Priskin, J. (2001). Assessment of Natural Resources for Naturebased Tourism: A Case of Central Coastal Region of Western Australia, *Tourism Management*, 22, 637–648
- Schultz, P. and Zelezny, L. (1999). Values as Predictors of Environmental Attitudes: Evidence for Consistency Across 14 Countries. *Journal of Environmental Psychology*, 19(3), 255–265.
- Silverberg, K. E., Backman, S. J. and Backman, K. F. (1996). A Preliminary Investigation into the Psychographics of Nature-Based Travelers to the Southeastern United States, *Journal of Travel Research*, 35(2), 19-28.
- Somuncu, M. (2004). Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2 (1), 1-21.
- Stern, P. C., Dietz, T. and Guagnano, G. A. (1995). The New Ecological Paradigm in social-psychological Context. *Environment and Behavior*, 27(6), 723–743.
- Teyfur, E. (2016). Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeğine Göre Koruma Alanlarında Yaşayan Lise Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları (Datça Örneği), *Turkish Journal of Educational Studies*, 3(2), 67-82.
- Thapa, B. (2001). Environmental Concern: A Comparative Analysis Between Students in Recreation and Management and Other Departments, *Environmental Education Research*, 7: 39-53.
- Tuna, M. (2018). Çevreciliğin Teorik Temelleri, (Editör) Tuna, M.: *Çevre Sosyolojisi* içinde (ss. 26-47). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Uysal, M., Jurowski, C., Noe, F.P. and McDonald, C.D. (1994). Environmental Attitude by Trip and Visitor Characteristics: US Virgin Islands National Park. *Tourism Management*, 15, 284–294.
- Valentine, Peter, S. (1992). Review Nature- Based Tourism. (Editör) Weiler, B. and Hall, M.: *Special Interest Tourism* in (105-127). London: Great Britain: Belhaven Pres.
- Watts, A. (1970). *Nature, Man and Woman*. New York: Vintage Books.
- Yurtseven, H. R. and Dönmez, D. (2004). Environmental Sensibility: The Comparative Research Between the Local Community and Managers of the Hospitality Industry in Gökçeada (Imbros), *Anatolia*, 15(1), 57-68.
- Yücel, S. ve Morgil, F. İ. (1998). Yüksek Öğretimde Çevre Olgusunun Araştırılması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 84-91.
- Zografos, C. and Allcroft, D. (2007). The Environmental Values of Potential Ecotourists: A Segmentation Study, *Journal of Sustainable Tourism*, 15(1): 44-66.